

ШЫН

№ 153 (11951)

1982 чылдың июль 2, пятница

1925 Чылда
Ундарвалеттинген

Өрттәг 3 кәп.

П. С. ФЕДИРКО.

СЭКП ТК-ның кежигүнү, СЭКП Красноярск крайкомунун
бирги секретары

ОНГУ ДОШТУГ далай-
ның эрихтериден Мур-
нуу Сайн далайында че-
р бистин Красвоирск кра-
йыс чатыгыла болгаш он-
гу бүгү чүртүгүг Дэвиско-
нуу он ажим куууу болуу-
рар. Ол терлерде болду-
д салал четтимес эрши-
не өлөөлөттөгүсүс. Край-
н составында Хакас авто-
номут областа, Таймыр бо-
луш Дэвенк автономнут округ-
у кирип туурар.

Ийн дакпыр ордендин
сноялорск крайына деис-
оринде чүс хире национал
гаш билиш уаустар чүрт-
у тууралар. Ол дөргө ча-
с аай чыс соруалыг, КК-
нүн XXVI съездинин
төстүгү шийиктерлерин
ымдырлаа боттадыларын
нн чүтүгү туурар, улуш
гаш найыралдыг ер-бүлө-
с.

болбаазырадыр бүдүрүгө-
лерге болгаш кара металлур-
гияга 2,7 чык үдөтүгүсүс—2,3
катап улгатын. Өнүгүм
таллалар болбаазырадын кы-
лыры ийн катап көүдөдүс.
Крайда улуш-уагу дэвиско-
бүдүрүгө комплекстери бол-
гаш үлөтүр бөдэлдирери тур-
густуулу туурар.

КАСНОЙРСК крайын
К ажил-иччилеринин кы-
ымзакый куш-ажылын
Төрөү чүрт бөдө-биле үлө-
лөс: Бүгү-эмелдин социал-
изм чарыгында чедип ала-
туган билиш түлөдөргө дөң-
1980 чылда бала бүгү онгу
бөш чылда экономика бол-
гаш сойвал жегхүдөдүгү ку-
руне планын чедимининин
күстөккөн дош крайын
СЭКП ТК-нын. ССРЭ-нин
Министрлер Чөүдөдүнни,
ВПССТ-ни болгаш ВЛКСМ
ТК-нын иччилер Кылал-с.

бөлгү чыдарлар крайның номикити болгаш улаалы күтүүд дыка улааткан. ту беш тымаа чаа-чаа загар болгаш фабрикалар тулган. Дээрлардаа бол- суурундаа чурттаа ба- диарының асартаалары тутуунан. Красноярск- машина кылкычылары, иктери, металлургия, таавычылары, судно ту- туулары, ыш белегетчи- ти болгаш еске-даа ызы- у профессияның ажил- чылары, бистин чуртта- гаш даштыгындаа кая- баша хереген турар про- дукция ху бүрдө кыл- чин турар. «Красноар- ск кылган» деп бижикти- дек шымарын магадла- багаш крайның ууус да-агымын бугу адыр- мын шалкымын хөгжу- дүн херечин болуу ту- ку-биле шалнаа. Ол бол- куш ажилдың амыктыг чо- руу болгаш шынарлы беде- дерин даш демисеге край- ның сартан организациа- ыш пайган сорулгалары күсүдери даш кызмакый ажил-чорудулазынын ту- нилди-дир. Огуу беш чылдын иштинде үлөтүр бугурулу- черлерин, тууду болгаш тран- спорт организациаларын, колхозтарын болгаш совхоз- тарын техника талалы-биле чаартып деририянын удуз чөмчөктерин ботандырдып чоруткан. Ол дугайында ка- налжикиерин көртүргө- миинде: үлөтүр черлеринге 176 участкалары, дөхтерин болгаш бугурулу- черлерин комплексти мехализастан, автоматтыккан болгаш 570 ажил мехализастантыгнан шуштутулга болгаш авто- маттыгнан манидуяаыторла-

игү беш чыдаа «Төрөн буа бүдүрүлгө күндөдөн саадан эрте ачыла алган, шикендиги турган, жей прокуцияны беш» — деп кыйгырыгынан беле калбаган социал-листтарларш бүдүрүлгө казырарга улам дээр туралар артыны берген. Оор жеринде мурунчкы кол-пөтөр беш чүп иштине иярл. рубжидан немелде куцияныз берген. Иткен о беш чүп иштине нур прокуцияныз 1961- чымылаында 23 катан ү бүдүргөн болгаш күш-дими бүдүрүчүкү 1.6 и бөдөр. Электросере-үлөтүрүңү оттулар-ү хиял, нефть-хиял-дары шалымкыны-беле тур турган. Улөтүр бү-үшүктүңү хемчөлөй ма-түзүлүшүңү, демир-ны ачылалга кирген. Күш-ахымың бүдүрүчүлүңү немелде өзүңдөңиз барык 42 хуууң тежиктиң деңия-геңиң ачымыңа теңип алган. Продукцияны шынарны башпарарымың комплекстиң сатемизмиң крайда калба-беле кыгылап турар. 650 ажы кыгылаңарз шынарның үңдүлүгү беш-адыны 60 күнөргө теңип тымыкан.

Оз санлар кыжкертпиз ачыл-геретпиз чогадымчы өзү-биз көрүп турарын. Төрөн чуртка чүгүң жей-хей продукцияны бөржөңе олар-ның чүгүңүң көргүзүп тур-ар-дыр. Социалистиң зарыш-тык мурунку отуруула ком-мунистер чоруп турган. Чо-гун олар үнөйг санал-дарың электекилери, край-ны өнөмөкчисиң чаарты-рыңа яныгың бүгү чүдөр-лөң чогадымчы өзү-биз кө-рүшүңкү негеттертекилери-

болбаазырадыр бүдүрүлгелерге болгаш кара металлургияга 2,7 чык үлөтүрүг—2,3 катап улгаткан. Өнүгүм металлдар болбаазырадыр кылыры ийи катап көвүдзөн. Крайда улуз-улуз девискээр бүдүрүлгө комплекстери болгаш үлөтүр бедирлери тургустунуп турар.

КАСРАЙСР — крайнын
ахыш-ишчилеринин кы-
зымаккай куш-ажылын
Төрөн чурт бедни-биз уне-
дөө: Бүгү-эвилдин соца-
листик чарыгына чеди ал-
ган белик түнсөлдөр дээш,
1980 жылда база бүгү онгу
беш чылда экономикти бол-
гаш сонал хөгжүдөндөй к-
рууе паялын чедипчинынг
түсөткөн дөш крайын
ЭЭПК ТК-ын, ССРЭ-нин
Министрлер Чөвүзүлүн,
ВЦКС-тин болгаш ВЛКСМ
ТК-ын шийчир Кымыл ту-
гу-биле шапнаа. Он болза
куш-ажыдын асыктыг чо-
рууу болза шыларын бе-
дир дөш демисе к-рай-
нын партия организаци-
ясы баган сорулдарын
түсөдир дөш кызымаккай
ажыш-чорудугазынын т-
нына-дир. Онгу беш чылдын
иштиле үлөштүр бүүдүрлө
чөдөрүн, тулук болгаш трап-
сорт организациларын,
колхоздарын болгаш совхоз-
тарын техника талазы-биле
чаартып дериниряны удул
кемечтерин боттандырып
чоруткан. Он дугайында на-
ла чаккытар көргүзөргө,
мынды: үлөштүр чөдөрлөнгө
176 улаастарын, дөхтерин
болгаш бүүдүрлө чөдөрлө-
н компекстик механизастан,
автоматтыкан болгаш 570
ажыш механизастатынган
пүштүтүрүлгө болгаш авто-
маттыкан манипуляторлар-
ын кыталага киирген. Куш-
ажыдын бүүдүрчүлүүнү
номолду өзүлдөсүзүн барык
42 кууш тежнент дөдөш-
чегин ачыныла чөдө алган.
Продукцияны шыныын
башкарырын компекстик
системанын кралай калба-
лыг ачыккан турар. 650
ажыш кызылгарга шынарнын
хүндүдү бөш-адырын бо
күнгөргө чөдөр тынсыкай.

Оз ишлар кияжигерия
иякы-херекти чогадыкчы
биз-биле керун турары. Тер-
онун туртка тууга 10-йх
продукцияны бээрине олар-
ын чуткуун кергуун ту-
рар-дыр. Социалист чарыш-
тыны мурунку олурунда ком-
мунистер чоруп турар. Чо-
гуу-на олар унеги санал-
дарын электегилери, край-
ны экономикаын чаарты-
рына ыдыгит бугу чутудер-
ти чогадыкчы биз-биле ко-
лузук кестертегилери.

дир. «Будурулге фондурлары - долу беримчелиг болузу, будурулге кучтлери - долузу-биле ажыгалтынамы!» дээн сорулга бугу кунш-ажылчы коллективтерге узуг дэтикчи-чени алган. Беш чылдын дугузунда бир миллиард рублунин немелле продукциязы кылгын улндурга - ол калбак шимчээшкенини кир-жиктилеринин кол сорулга-

О ИГҮБЕШ чыла 450
уузут-уузгү бүдүргүч
чүлөрү болгаш объек-
тлери ажиллагга кыргы.
Оларның ийи түс ачылып
хуусаалар арте, ачы тмьяар
чыккы ишдери ачылаага кыргы.
Надеждинонун металлур-
гия заводунун бирги ээчээ
ачылдылар ээчөөн. Саян-Шу-
шенское ГЭС-тин алды агре-
гаты хуусаалар арте дукаат-
тылган. Минусинскийн
электротехниктиг комплек-
синин заводтары. Аляски-
нин глинозём болгаш Нориль-
скийн даг-металлургия ком-
бинатында уузут-уузгү бүдү-
ргүччү чөллери. Красноярскийн
автомобилдер заводта-
рында, комбайн, металлур-
гия заводтарында, Краснояр-
скийн кооператив болгаш Иркутскийн
рудинатиктер уузут кү-
чүзүг бүдүргүчелер, продук-
цияны берип турар. Канск-
Ачинскийн одалаг-энерге-
тика комплекзин, Краснояр-
скийн аар эскиматорлар
заводунун туудуу калбаа-биле
чорун турар.

Дошныгэдэвч муураачы бу-
дугуудгээрлэж эрэм-шинчлэ-
хыг организациудадныг Сая-
н-Шушен, ГЭС тэдгү-
жүүлэ, бистэ крайныг бү-
дүрлэ болшо организациуд-
гээрлэ.биде дөм каттыш-
гыгызмы, а ол ышмаж Ажыл.
Энэ эстабета нартыя коми-
теттерини дөтмичеза биде
халбаа-биде нөпсөөр. Ын-
диг дөм каттышгыгызмын
СЭКП ТК-ны Чидиге се-
кретари, СССР-ын Дээдэ Со-
ветийн Президиумунун Дар-
гыз эл Л. И. Брежнев бо-
ниг-биде үнөөр.

Крайин узус ажил-аггийн
быжиг, соксаат чоң хөг-
жүүлээс ооң туртаткылары,
ий амидралынын чагай
орунуун улам бедирин хай-
рылгын тулар. Херегелдин
ипител фондулары кову-
ээн. Узус өөредилгесинин
уудкы камгалалга болташ
уудуургаа ону беш чылда
эвге крайинн боджединден
эвге 22 млрд. рубльди ча-
гытала. Амгы үедэ чылды-
ча 260 муң амыг краспоир-

(Уланчыны 2-ги арында).

[illegible]

Өзгөрч-чалынып кетканына, сымарымын билбейби чорурт аадыр-дыр... Бу эриктие Сымарынны бүгү хоорайларынын чың дээриси болган чарамы Красноярск туруп туур, а ол чарымга кижикте Кавказга сакимга кийир дүдүскентиг, одаганагыз даглар бар. Ол эриктие туруп алгаш, мынчаар одага турум: ол эриктини туруп уде кандыг долу, таанынг болгаш дидим амырларды чырдыштып иргил.

Узуг чогаалчынын өттүрү дагул турганы ол үе аи шагал-ла чекп илген. Делгем чарым кийир аккан терек туруп Сибейин — Узуг-амын эриктини долу, таанынг болгаш дидим амырларды чырдышкан.

Узуг-Хемин унч турттааи өйи националдыг узустарын амырлар-туртталганы база-ла шапкынчы-биле көхжүн айыраар. Ол чаагы амырды

Октябрь Сөн күштү чалгыны узуг-Хемин өрч чоктап, Уг-човуру, човузданын узуг чогап иргашаа каан, Унч чок бис чостадшылые. Октябрь Сээн ачгы-биле Чернышети ээсел алган, Чечектедир көхжүн тур бис

Чырым хүнүнү херелен дег Чыргалаанын хайырлаан ееп...

Узуг Лениннин, Узуг Октябрьин тыга черде эскектел чырым чагай амырларды-биле найыралдыг кокамые Красноярск крайдан келген алачы өнгүтеривис бу хүнүлөпө тангыраар.

Шагал бөр чарымлаагыг кокамые Красноярск крайнын чогаалчылары, чуртукчулары, композиторлары, артистери, буудуртгелер мураңчылары, спортчулар болгаш улутурт аждыкчулар Тыга АССР-гэ

Өзгөрдөшкөн республика унч тукурты салгым-сактаар көбөйгөнгө таан. Дүмү үеилине илде Кызылдың аг-ларга согуш дег дотуры сымынг Уг-154 дайыр айылш көстүп келген. Ол күз маанашар улам өңүтүрүк хөлэй хоме бергө бөкөн хир кижиле олуртат, чараш самолёттар чылар унч көзү-биле узуг галстуктур пионерлабызын дивиг чечек оларага туттуп, алачы хөлө, дус болгаш сүтүп хөлө өвлөң-ээдкен чылар узуг алган.

Узуг улактагы уларнын мурунлаан АССР-пак Министрлер делгичи Дарыганын о чымын, Красноярск крайниери Тыга АССР-гө тирер талазы-биле өрттеттин дарымынын ор

больша ачыла-жы, литература болгаш уран чыгуу, культуру турат амгыдагы-биле тайыкка силер. Силерге чедикпик кески күөдөшүз— деп чыгыс черини тугаалаан.

Аалчыларын өмүткөздүмүн Кресносор краукутсокмун даргазынын ораакчызы В. Н. Семёнов харым сөз алгаш.

Силерин кайтканчыл байдал болгаш чараш чагай чериңер көзүң, ачыла-ичилер-биле ужуражып, литературавыстың болгаш уран чыгууластың болгаш кескиниң-лаа бол силерге бараганга чейин кергүзүп спорттук чамдык төмөрлөшкө эш-чузууңум өмүткөжүм кынар. Араа эрттерге аас-кеккяжит болдузус. Бо чоруттурган бис боттарымыстың чедикшикчиреривисти Тываның ачыла-ичилеринге тавыштырар бис. Чыгыс төмөниниң уунуңа туртпал турар бис. Терини харылзаамыс бижылтурган болгаш ам кездеме ийде турар-даа ужурут, надыралдымыс улам бижыткыл тургун деп күөдөшүр мен, хундудуг өмүктүңер—деп, чу-гаалың оо доосту.

ЧУРУКТА: Красноярек крайынь Тывага болур хү-
перинге киржири биле келген
аалчылары аэропортка уткуп
ан турганы.

В. ЧАДАМБАНЫН фотосу.

Дүүн СЭКП обкомунуң Политиктиг чырыдымтыкы бажыыңга «ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының Сибирь салбырының Красноярск филиалы» деп красноярскинни ортемденнериниң делгелтези ажыттыганы.

Ажыдышылыгына кеселдерини
Красноярск фавалыинин
го артемен секретари Н. С.
Истикло институттар дуаи
ла фойеде делегетинге
кесме-чуруктар-биле талыш-
тырылган, кыска таймлыбын-
ны кылган. Филлаада Л. В.
Киренский аттыг физика инсти-
туту-арыг болзам мян инсти-
туту саалага төвү, химия бол-
ган химикте технология инсти-
туту. Согу түктү медицина
айтыргыларын артемен
ирилчелес институт, биофизика
институту доо оексе-да
институттар кирип турар. Фил-
лаа 1979 чылда үлдүстел-
тинген, 2600 чыгам кижини
аажыдан турар, 600 аажы
артемен аажыдакчаларыг.

Медицина артеминери
аидыдады В. Ф. Базарский
огоу түктү медицина аиты-
ргыларын институтунда
орунду түрүп ийишчилерде
тутайлы чымалтанарга со-
чугатан.

Красноярск хоорай. Революция шөлү. В. И. Ленинге тураскаал. А. ГОРЕЛОВТУН фотоэу.

Чаңгыс ие төлдери дег

Улут совет өт-бүлөгө тыяларын каттышканынан бээр 60 чылын үжөн сөс чыл болур. Төгү талам-биле бо кыска үдө тыя улус Совет Эвилелиниң Коммунистти партиязынын, оон эл Л. И. Брежнев баштаан экинчи Төп Комитетинин, Совет чазактын ада сагым човаашкынын болгаш хей националдык бүгү совет улустарын акы-дунма деткимчезинин азымында бодунун амдыралына үненин чаартылгаларын боттандырган. Тыя сайзырангыл кедээ ажыл-агыйлыг, доктаамал хөгжүү турар улутпурлуг, бедик культураныг республика апарган.

Тыя АССР-иниң экономикалык сөөлүгү чылдарга кончуг шапкын хөгжүү турар. В. И. Ленин аттыг «Тыя даг-дугу», «Тыя кобальт» комбинаттары, «Баа-Хем» хөмүр-даш разрезин, Терлиг-Халынч мөңгүн суу бұдурдугезин, Кызылда тулук кезектер, тараа дээрбедээр комбинаттарын, туубу, ыяш боз-базырлар заводтарын, даараныла фабрикаларын болгаш өскө-дээ объектилерин ажылдаа кириген. Республиканы бүрүн-биле электржириккен, ону Сибириниң нийти энергия системасына туудуштурган. Совет ажылчын аргынын тыя национал отрядынын саны өзүп турар.

Республиканың аар улутпурунуң баштайгызы — В. И. Ленин аттыг «Тыя даг-дугу» комбинатынын арыгал фабрикасынын дугайында каш сөс чугаалаар болады.

Абест даг сөмүк грек дымдан очулдурга мөңгө, өрттөнсөс дээр. Ол үнелг минералда кайгастык тыялар база бар. Ол кижилерин сыйыг каттыштырып, оларын аразында акы-дунма бузуулаз найыралды бодуруп турар.

Бүгү-аңгыл ужуз-дузалыг комбинаттын ийги ээлчээн тударына бистин чүтүвүстүн 40 ажыл националдарынын төлөөлөр киришкен. Ол—совет улустун бижыгып турар найыралынын болгаш акы-дунмалык чөрууну тодаргай көргүзүү болган. Москваның, Новосибирскиниң, Иркутскиниң, Вадья-

востоктун, Улан-Удэнин, Красноярскиниң болгаш өскө хоорайларын туду-жулары, монтажчылары комбинатты тударына улут үлүн кириген. Ылангыа Красноярск крайынын ажыл-ишчилерин кириген күш-ажылчы салдышкынын оналал демгелээр бодан мен. Олар Ак-Довурак үндөзлөттүнүн тургустунуп иелөөринин баштайгы хуннеринде бээр бо хуннерге чедир акы-дунмалык дуаазын чедирип турарлар. Ийги ээлчэстин он дөрт кат кол көрүзү тударына, монтаж ажылдарын кылырына бистин кожаларымыс шыгаларга. Амгы үдө арыгал фабрикасынын ийи неги Төрөн чуртка шынарыг сөөртү даг-дугу берип турар. Бо чылдын эрткен беш айларында сөөртү даг-дугу арыгаларынын, ону сайгарынын планын оналдаларыг куустеккен бис.

Июн айынын даалгасы куустетинин турар.

Бүтүрбес найыралдын хоорай деп алап турар бистин хоорайымыста өрүстөр, тыялар, украинер, бээрүстөр, казактар, армянар, грузинер, татарлар, башкырлар болгаш өскө-дээ нийтирил-биле 40 хире националдарын, комбинатта 28 быче улустарын төлөөлөр социалисттик Төрөн чуртунга күчтүнү ыла бижыглар дөст чаңгыс неин төлдери дег бир демниг ажылдап турарлар.

ССР-иниң Дээди Советинин депутаты, бодуну рузалал даг-дугу арыгалар пектин регистратори Н. О. Сарыглар мында дээр: «Чус рубльниң өрнүгүг арыгал чөс» деп чугаа чыгуу-дур. Мээн өнүктөргөн муң хире—бүгү арыгал фабрикалар.

ССР-иниң 60 чылынга күш-ажылчы чедикшижерлерг ужуражыр дээр бистин келчктив шылыгы ажылдап турар.

У. МОНГУШ,

СЭП-ниң XXVI съездининиң делегаты, арыгал фабрика-зынын деригелер машинизи.

Тыяның аар улутпурунуң баштайгызы — В. И. Ленин аттыг «Тыя даг-дугу» комбинатта бистин налбан делгем Төрөн чуртувустун аңгы-аңгы булуңунарыдан 40 хире националдарын, кыстары чурттап, ажылдап турарлар.

СЕТКИЛИВИС ХАНЫЗЫНДАН

Совет эрге-чагларын чыдарында Тыяның кедээ ажыл-агыйында үдө-эли өскөргөсү болу-лаан. Ленинниң кооператив планын чедикшижер бот-тадырганы социалисттик тургузушкунуң чугула түңнени болган. Амгы үсчүл болбазы техника-зы-биле егеселгенгөн совхоздарда планын, эртемге үндөзлөттүгүн бодуруге организастаттыган.

Тыяга боттандырган үдө-эли чаартылгаларың боттоо болза арат, маса-ларын сууржун амдырал-че шычтыкени болур. Өргөн турбаан черлерде амгы үсчүл суурлар тытпал келгилеэн. Ында кижилер херектиг бүгү-ле чүгү-дөр — чурттага тудула-ры, культура бажышары, өнүктөкчүлөр, школар, үнелгелер, магазинер, чур-нар-бажышар болгаш өскө-дээ культураның, комму-наль амдырал хандырыл-галың черлери бар.

Оон түңнелгени Тыяның кедээ ишчилеринин амдырал - чурттаалы-зын дөңсөй доктаамал белип турар. Бо болза Коммунистти партиязы, Совет чазактын улут дуаазынын, совет улустарын детким-чезинин азымында чедип алган. Ол бүгү дөст сеткиливи ханымнан өөрүп четтиргенин чы-лыг естериң илердип ту-рар бис.

Совет улустун амдыра-лының дөңсөй бедиле-ринче Коммунистти партия доктаамал кичөөгенин са-лып турар. Оң бир тод-гай херечин СЭП-иң ТК-ның май (1982 чыла) Пле-нумунга СССР-ниң Аш-чым программасын хузоон алган болур. Ында айыт-тылган соруааларын бүгү совет улус-биле бир дөмөй чүгүлдүгүн деткир мен. Май Пленумунуң иштин-дериң күсүдери кижин бу-рунунг ак сеткилдиг. Бү-дүрүчүлүгүг амдыралын-дан ханаларың. Чокта-ча СЭП-иң Чөөн-Хемчи-ке районунуң пленуму СЭП-иң май Пленумунуң түңнелерин болгаш райо-нуң партыя организацла-рынын соруааларын чу-галашкан. Алаа чөр бо-ла мал ажылды Аш-чым программасын пестел-деринг дүштүр хөгжү-дериң айткан. 1985 чыла чедир райоңга эл бұ-дургангын 4747 тоннага, оон иштинде кол ээлин 2303 тоннага чедирерин айт-кан. Ону күсүдери бистер-ден ханаларың, кытапкан хойунг уксааларың экки-жер, продуктуларын бед-дир, төлүн менди адыр дөст каш диккыр күжө-нишининг амжалдар апар бис.

Аш-чым программаны амдыралга боттанды-р херекке бодунуң үлүгүнү кириер. СЭП-ниң 60 чы-лыга төлөтпн ужуражы-ры-биле чайгы семиртпеге-ни, эдержилгени эки орга-низастаар, кытапкан-ныг, мал чема белеткээ-ринге иделкейлиг кирик-рини хузоондун.

М. ЧОДА,

«Чыраа-Бажы» совхоз-тун хойжуу. Социали-сттик Күш-ажылдык Маа-дыры.

ЧУРУКТАРДА: республика-да ат-сүрагы эмчээр. Ты-ва АССР-ниң алдарыг эмчи-ан, хирург Копетантин Хо-вамыкчи Орус-оол бис ор-то-ларинголог Танов Машпа-кович Монгуш олар;

Кызыл районун «Мир» Кызура бажынын бот-ты-кылар киригер кедээ иш-чилериниң аргастыг аалчалары.

В. ЧАДМАННЫН фотола-ры.

ЧААРТЫЛГАЛАРНЫ КӨРДҮМ

КРАСНОЯРСКИЙ край — ин-тернационалды найырал-дың, акы-дунмалык улус-тарын аас-кеженин, тайбың күш-ажылдыг ораны. Ында орус, хакас, долган, ненец, украин, эвек, тыя, еврей, чуаш, фин болгаш өскө-дээ аймак-сөөк улустарың оол-дар, кыстары амжалда, өөр-өни, чурттай турар. Крайда Хакас автономнуг область, Эвенкия, Таймыр (Долган-Ненец) автономнуг округтар багтаан кириген.

Красноярск бөгүн чуртун чөн чугула эң улут үлестир төвү, артем-култураның булуңыг чагаан одаа болу берген. Өнүгү болгаш кара металлургия, машина тудуу, химия улустуру мында шап-кын хөгжөө. Енисейниң эринде чавыс бажышарыг суурга баштай 1950 чыла чо-раанымын сакты-дыр мен. Ийи, соок суу, канализация болгаш газ одалганы чок суур чүве. Комбайн заводунуң амжалыңары ону дайынчы килдин тудуу үеинде, 1942 чыла үндөзлөгөн — хоорай-бисе полтон көсүртүп дамчып аргылар суур чораян.

Ам мыда байдал шуут өскө-рилген, колдууда тос катт бажышарыг хей фабрика, заводдугу, бұдур чагай-жыттылган хоорай райо-ну апарган. Красноярскиниң 900 муң чыдам чуртталылары-ның барык кези мыда чурт-тай турар.

«Сибирьгажыш», гидроэла, комбайн, тудуу кезектер за-водтарын, Енисей пароход-ствозунуң, даараныла торту аргылар фабрикаларын амжал-чынары-биле, школачылар, студенттер-биле чогаалчы-ларын ужуражышканына-рыга кириң чораш, Крас-ноярскиниң чаартылгалары-ның улут чагайын чокта-ча караам-биле көргөн мен. Ол ужуражышканы: «Ли-тературалың найыралы — улустарынч найыралы» деп кыгайылыг эртин турган. Алаа бистин Тыяның бол-гаш өскө-дээ республикалар-нын дугайын чон аажок со-нуурган, хей алтырыларын салгылаан. Красноярскиниң чогаалчылары А. Чымыла, З. Хилин, В. Белин сугар-лар: «Чаңгыс хемини суун ижиң, Саян шылың ийи тагылгы дег чурттай чоругу улус-тур бис. Чаккам дөвейи, саат чок-ка хөрөр бер...» деп оларын деткир чорду.

1950 чыла крайынч төвү-ге 2 институт турган болаа, ам чүгө Красноярск хоорайда 8 дөдө өөрөдиге черлери, он-он техникумнар, профтех-училищелер бар. Краснояр-скиниң Күрүңе университетиде болгаш институттар боттары-ның студенттерин 88 язы-бүрү тускай мергелескөө өөрөдир, хоорайда 42 артем-шпиталыг институттары, ла-бораториялар амжалдап турар. Бодун Абаканың башкы ин-ститутуна тыя мыд салбы-рын доостун, урулгары — Красноярскиге урулгар эмчи-ан, инженер-механик, юрист артемшери чедип алган. Ол дөргө чүгө чаңгыс өт-бү-лүн чыкы-дыр. Красноярск крайга башкы, библиотекер, судно башкарычмы, кани-тап, радист, механик, агро-

ном болгаш өскө-дээ тускай мергелескөө чедип алган, тө-рөн республикада чед-дөшкенин амжалдап чоругу чус-чус кадрлар бисте бар-ла болган. Оларын дыка хей партия, совет амжалдарынче дептиртерген.

А БАКАН, АЛТИС, САЯНО-ГОРСК, ДВНГОРСК, ЕНИ-СЕЙСК, МИНУСИЙСК, КАНСК, ХО-РАЙЛАГА, ЕРМАКОВСК, ШУ-ШЕНСК районнарга, Хакас ав-тономнуг областыг Бел, Аскиз, Алтай районнарынын колхоз, совхозтарына эш-өрүм-биле калы чедип, чонун амдырал-ды-биле танышкан бис. Ол черлерде улустуру болгаш кедээ ажыл-агыйда бистин чурттуң бары-ла бугу улус-тарынч төлөтпн төлөкчелер-дир бир демниг, найыра-лыг, шылыңыг амжалдап ту-рар.

— Сибирий районда хей өстүрүп турар бэ? — деп ай-тыргат, Ермаковск районуң амжалдачылары.

— Хей амжалды чаңгыс сов-хоз бар, Успенское. Хойку-дарымыс колдууда тыялар чүве — дөңи бенин ол бот-тал болдылар турар.

Ол хоорайларын, районна-рын амжал-агыйларын бистин республика-биле бижыг ха-рылаалыг. Ус оруу Тыяның амжалдыгын, Ак-Довурак — Абаза оруу даг-дугун, тараа-ны, элтин, дүктү чурттуң чү-түгүдө хоорайларында хей-хей бұдурдугелерге үндүр сөөртүшпөө, бистин республи-када аш-чым, илди-хем, машина-техника, тудуу мате-риалдары, саязып, ном-дөстөр дөңи мшакш тугула бараан-

нарын кири сөөртүп ту-рар. Тыяның улустун чо-гаалчызы С. А. Сарыг-оолдун туң адааны дег, деткимчегин оруктары болу берген. Оларын чык-биле бүрүн хандыларын-га Красноярскиниң демир-орукчулары, тудуу-химия-саа-зын хандырыла кылдынып, Абазан, Минусинск, Абаза хоорайларыда салгы баазалары-ның амжалдачылар, Абазан болгаш Минусинск АГБ-зыниң чогаалчылары бүгү күжүн, били-мергенлиг үндүрүп амжалдап турар. Оларын маа-дыгдыг күш-ажылдыг Крас-ноярскиниң агаар болгаш суг оруунуң, даараныла каттыжышканынын элек-тер четиляринын, даг улутпурунуң, тудуу-мон-таж амжалынын Тыяда салбылары бар бұдурдуге-ринин инженер-техниктиг амжалдачылары, амжалчыла-ры, чылаачылары төлөтпн-сизе деткир турар.

Б ИСТИН республиканың экономикалык ботталыг култураның хөгжүлгөсүн оң муң-мун амжал-ишчилер-ин кириген улут үлүг үнелгелер. Култура амжал-дачылары — артистер, по-ляктыг бажылар бот-боттарың аразында кожалар бижыг харылаалыг. Красно-ярскиниң Сибирь танышкы, Хакасский — «Жарик» ин-ституттарынын оон көргүзү-лөп Тыяны топу сөөртү-гал-бызе уткун келген. Бис-тин театрымыс, «Саян» ам-самбда кожомастыг бары-ла бүгү районнарыга аалдан чоругулаан.

Юрий КИЗЕГЕТ, чогаалчы.

КРАСНОЯРСКИЙ МЭЭН АМЫДЫРАЛЫМДА

НАЙЫРАЛДЫН КУЖУ

Кызыл—Абакан аразының автономиялы оруу-биле хөрбө амж чыл чоруп келдим. Кы-зылда №3 АГБ-эниг кирип алган, мындага чедир ол орустан чекке катп чорбадым дээр! Мында кол-ла чүве ол улут орун найыралдын оруу апарганында. Ында тыяда амжалдап келетп, орта хей-ле өш-өрүнү тыпкан мен. Олар-нын аразында тыялар, өрүс-тар, какастар, буреттар, якут-тар бар.

Чогаалчыларынч кончуг эки чычымы бар. Оруска чораш-тып тамылаан-да кижинин машинамыс үренип калган бо-ла, алаа алаа-ла дуза көргү-дөр, ону чеге нагбас. Ын-дыг таварылаңы хей катп көргөн мен. Оруска машина урлап берген болаа, оруу, тыяла, хакасы, бурды ха-маал чок баштаа, колго-не кириг: «Чугу үрени берди,

В. ЖБАНОВ,

чогаалчы, Тыя АССР-ниң Дээди Советинин депутаты, Ленин өрлөткөн эдилекци.

ИНЖЕНЕРЛЕРНИ БЕЛЕТКЭЭР

Красноярскиниң политех-нисттик институтун Кызыл-да филиалы баштайгы инже-нерлерни үш чыла бурунлар доостурган. Тудуу болгаш автономиялы инженерлер — шу-ту 59 кижик республиканың улус амжал-агыйында бараан болуп амжалдап турар. Бо чы-лын филиалда 127 инженер доостун үнөр.

Улус амжал-агыйынч тудуу болгаш автомобиль амжал-агыйы мшакш шапкын хөг-жүп ора алыраларыг бедик мергелескөө кадрларын белет-кен улустарың негелде турат. Ол бирге беш чылда ийи чыа факультетти амжал-дыр ботурун. Филиалга тус-кай бұдун комплексни тудуу, оон иштинде чыа объектиге бо чылын амжалдаа кири-ер. Филиалда иштэп-биле ам-жалдап турар бис.

З. ДОРЖУ,

марксизм-ленинизм кафедре-зын эргелескөө, төгү өр-темшериң кандидаты.

УТТУНДУРБАС

Школа доосканынын ара-зында эмчи ботуксарлар эмчи эвес. Эмчи — бунинг мергелескөө.

Тыяга эмчи кадрлар белет-көөрүн талам-биле Крас-ноярскиниң медицина нисти-тудуу улут дуазын чедирип келген. Тыяда амжалдап ту-рар дөдө артемниг эмчилер-ин бары чартым ол нисти-тутуң дооукчулары. Бодун бааа ук институтту доос-намыга чоргаралары мен. «Красноярскиларын» баштай-гыларына Тыянын ат-сугар-гы амжилер чораша Тыя АССР-ниң алдарыг эмчи Кызыл Бажырович Балчыл.

Н. АРАПЧОР.

ХООРАЙНЫН ТӨРҮТТҮНГЕНИ

мент заводунуң амжалыны-рынын, харын-даа Тыяга моон мурунда турбаан проф-фессияны кижилериниң хоорай-ныч шыкыг бээр.

Элээн каш тыялар эрте бээрге, алаа, элгит хунге ха-йыра чокка чуртпн чыткан элээнниг бурунгу ховуга тос катт бажышар Хайыра-кан даанга депкежиксөө дег дөргө бедип эгелээр. Шаа-Арыг чараш хоорайны амжалтар тудуу тургузар. Ам мыда бүгү-эвилелдиг ша-лыгы комсомолту тудуунуң шыкын амжалдап турар. Моон мурунда тыяларда ыпшак чарыштыг амжалдап турар бригадаларын мурунку олу-рунда РСФСР-ниң алдарыг тудуучу Александр Федо-рович Игудинго дурткан ту-дугулар. Ол комлектиг, хей кижилер бригада чүгө №18 ИЖК-да эвес, а «Шаго-ранстрой» тресте ат-сугар-лыг, хундукчелер. Ол кол-лективте бистин чуртувустун улустарынч 6 адыг нация-

ларынч төлөкчелерин амжалдап турар. Бригадада колдуула-ла амжалтар амжалдап турар. Амгы ху-перде коллективте 624 өрөни-яң өөрөп школарын тудуун дооступ турар. Бригада ай-самыныг бұдурдуге планын 25-35 хуу ажыр күсүдери нацым бозу берген.

Улут эвес хемчээлдиг чүгө бұдурдугенин мурун-чыларын дугайын көрдү-дир чырылган, чугаалаары берге болгонда чүгө ийи амжал кижиниң—тыя Алек-сей биле уураны. Ольга Ра-зудейниң дугайын кикс-дээ бол таныштырай.

Дашы Алексей Хертек — салгал дамчаан малчын ук-туг кижиниң олу. Ша-гудейниң байдалынын айы-биле ол тудуугу апарган. Шилин алган мергелескөө ханды-шылдыг кижиниң арга-дур-жугаа бедоон. Амгы ту-дугу революциянын кавайы — Ленинград хоорайга болуп өрткөн конкурса база ки-рип чораш. Баштайгы үе-

лерде алаа бергелер тавар-жын тургулаан. Чаңгыс эвес улаа чамыртыларын-даа ол чылган. Ам ол мыд эвес. Оон кылдыр ишке хууда ха-рысалганы бедоон, мергелес-көө беш салазы дег билер аларган. Бригада кижигү-нөри ону хундуктар, туубу са-лырынын берге уустоктар-ны ол күсүдери турар.

Комсомолчу Ольга Разудей күш-ажылчы — намырынч баштайгы чылында амжал-дык шыгалдааны шыла-мыкы тудуу өрткөн кижилерин бирөөн. Ол Тыяга ийи чыл бурунлар Жатомар хоорайдан комсомолчу пу-түлөкчел чедип келген. Хей бээрге элээн, довура-холуу кээр, чейин шыла-тынмас кизг апар, кижин амжалдаар «школа» турар соосту чеге калдыг рома-тика турар боор! Оон казы колгөн иштериниң чамды-кары дөдөр чоруй баргылаан. А Ольга романтиканы тып шыдаан. Ол ону күш-ажыл-

дан тыпкан. Амгык кыс ма-наа амжалдап турган, чыа професияны — кравовник мергелескөө чедип алган. Ол манай баштайгы шыкылы-га база таваржы берген. Амгык крап башкарычмы ам комсомолчу отчугаш-биле амжалдап, хей-ниги амжал-дыга иделкейлиг киригип турар.

Ам каш айлар өртөргө ча-дын дазының хоорайныг баштайгы чылында амжал-дык шыгалдааны шыла-мыкы тудуу өрткөн кижилерин бирөөн. Ол Тыяга ийи чыл бурунлар Жатомар хоорайдан комсомолчу пу-түлөкчел чедип келген. Хей бээрге элээн, довура-холуу кээр, чейин шыла-тынмас кизг апар, кижин амжалдаар «школа» турар соосту чеге калдыг рома-тика турар боор! Оон казы колгөн иштериниң чамды-кары дөдөр чоруй баргылаан. А Ольга романтиканы тып шыдаан. Ол ону күш-ажыл-

Чамыларын чагай күш-ажылчынын, оларны бижыг найыралынын азымында чаа хоорай, Чаа Шагаан-Арыг хоорай-биле үзүлбөс харылаалыг болу бээр.

Чамыларын чагай күш-ажылчынын, оларны бижыг найыралынын азымында чаа хоорай, Чаа Шагаан-Арыг хоорай-биле үзүлбөс харылаалыг болу бээр.

К. ОЮН,

тудуучу.

